

Meslek mi? Tutku mu?

- Nadir AVŞAROĞLU-

Maden Mühendisi

Osmanlı Madenciliğinin 17. ve 18. yüzyıllarda çöktüğü, teknoloji birikiminin yok olduğu, ustaların dağıldığı bilinen bir gerçektir. İkinci gerçek de, medrese eğitim düzeninde, madenciliği oluşturan bilim dallarından hiçbirinin yer almadığıdır. Daha sonra yaşanan gelişmeleri 1827 yılında İBRAHİM ETHEM adında bir gencin, Maden Mühendisliği öğrenimi için yurt dışına gönderilmiş olmasıyla, 1858 yılında Arazi Kanunnamesi'nin ve 1862 yılında da İlk Maden Nizâmnamesi'nin yürürlüğe konulmasında yeşenmiştir.

İbrahim Ethem Sakız Adası'ndaki bir ayaklanma sırasında İzmir'e kaçan Rum kökenli bir çocuktur. Bu zeki çocuk "Kaptan-ı Derya" dönemin Bahriye Nazım olan Koca Hüsrev Paşa'ya köle olarak satılır. Koca Hüsrev Paşa, bunu diğer kimsesiz, fakat üstün zekalı çocuklar gibi evlat edinir. Adını da İbrahim Ethem koyar. Hüsrev Paşa'nın yaşamındaki özellik (çocuğu bulunmadığı için) bu gibi kimsesiz, kabiliyetli çocuklara baba olmasıdır. Koca Hüsrev Paşa, 10 kadar kimsesiz ve zeki çocuğu evlat edinmiştir. Bu çocukların arasında bakanlık ve valilik makamlarına kadar yükselmiş kimseler bulunmaktadır. Bu çocuklar arasında Prens Sabahattin'in dedesi (Kaptan-ı Derya) Halil Rifat Paşa da bulunmaktadır.

Hüsrev Paşa'nın diğer bir özelliği de padişahın saygısını kazanan, kendisine yakın, hayırsever bir devlet adamı oluşudur. Himayesine aldıkları çocukları, ileride devlete hizmet edebilecek kişiler olarak yetiştirmek onun amaçlarının başında gelmektedir. Bu maksatla dört çocuk seçer, bunları Paris'te okutmak ister. Amacını dönemin padişahı Sultan Mahmut'a açar. Bu çocukları padişaha tanı-

Sadrazam İbrahim Ethem Paşa

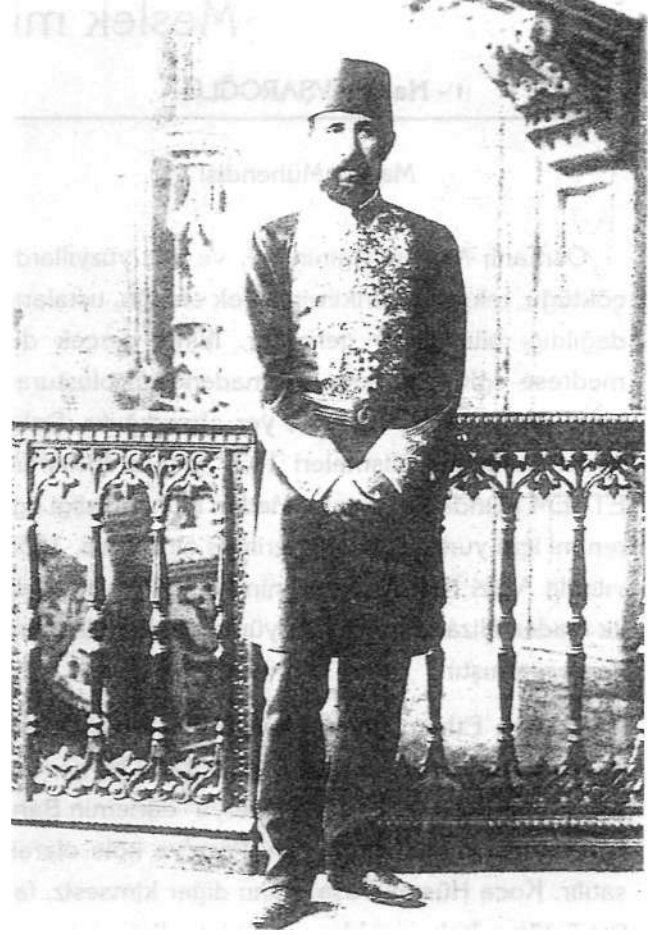
tır ve onayını alır. 1829 yazında bir yelkenli ile (padişahın huzurunda) Aynalıkavak'tan hareket eden bu çocuklar (Ethem, Hüseyin Rıfı, Abdüllatif ve Ahmet) 40 gün sonra Marsilya'ya ulaşırlar. Başlarında ünlü Oryantalist olan Türk dostu Amédée Jobert bulunmaktadır. Henüz 11 yaşında olan Ethem, Paris'te (institution Barbet'e) yatılı olarak verilir.

Ethem'in sınıf arkadaşı daha sonra Nobel ödülü alacak olan biyokimya uzmanı Louis Pasteur'dur. Bunlar yakın arkadaşlıkları ile sınıfın gözde öğrencileridir. Bu okulun bir geleneği vardır. Birincilikle bitirenlerin diplomalarını devlet başkanları vermektedir. Ethem ile Pasteur arasında birincilik yarışı başlar. Ethem, kıl payı Pasteur'u geçer. Diploma törenine İmparator III. Napoleon gelir ve Ethem'e eliyle diplomasını verir.

Ethem yüksek öğrenimini maden mühendisliği dalında yapar. Yeraltı zenginlikleri bu denli çok olan ülkemizde maden mühendisi yoktur. Ethem bu eğitiminde de birinciliği kazanır (1839). Türkiye'ye dönüşünde bu meslekte çalışmak istese de (6,5 yıl çalışabilmiştir), zengin batı kültürü, üstün Fransızcası, yönetim alanındaki yetenekleri ile devletin üst kademelerinde değişik görevler alır. Elçiliklerde bulunmasının ardından sırası ile Dışişleri, Ticaret, Maarif, Bayındırlık, İçişleri, Adliye Vekillikleri'nde bulunmuş ve Mithat Paşa'nın yerine Sadrazam (Başbakan) olur.

1839'da Türkiye'ye dönen İbrahim Ethem, 1840'da Ergani madenlerine baş mühendis olarak tayin edilmiştir. Daha sonra Gümüşhacıköy'e müdür olarak atanmış ve 1845'de Keban ve İstanbul Sarıyer madenine, 1846'de de Amasya'da çalışmıştır. İbrahim Ethem bundan sonra birçok idari işlerde ve Meclisi Maarif ve Şurayı Devlet aza ve reisliklerinde bulunmuştur. İbrahim Ethem Paşa, Ticaret Vekili iken hükümete mali kaynaklar sağlamak, bu tarihlere Avrupalılar tarafından madenlerimizi işletme istekleri karşısında, "onların dilinden ve ilminden anlar eleman yetiştirmek ve zarar görmemek gayesiyle" meslek okullarını açmayı düşünmüştür. Bunun için 1872 yılında "Orman ve Maadin Mektebi" kurulmuştur.

Sadrazam İbrahim Ethem Paşa ikisi kız olmak üzere 6 çocuğu vardır. İlk çocuğu Türkiye'deki ilk müzeyi açan Müzeciliğimizin, Arkeoloji ve Güzel Sanatlar Eğitiminin öncüsü Osman Hamdi Bey'dir. İlkokuldan sonra eğitiminin 10 yılını babası gibi Paris'te geçirir. Küçük yaşlarda resme karşı olan ilgisini Paris'i gördükten sonra bir meslek olarak sürdürmüştür. 1876 yılında Viyana Resim Sergisi'nde ülkemizi temsil eder. Ülkemizde müzecilik resim konusunda çalışmalarını sürdüren Osman Hamdi Bey, batılı anlamda güzel sanatların temelini oluşturan "Sanayi-i Nefise Mektebi"nin de kurucusudur. Ülkemizin en tanınmış ressamlarından biri olan Osman Hamdi Bey'in birçok resmi İstanbul Resim ve Sergi Müzesi, Londra, Liverpool ve Boston müzelerinde sergilenmektedir.

Halil Ethem Bey

Sadrazam İbrahim Ethem Paşa'nın bir diğer oğlu da Halil Ethem Bey'dir. 1900 senesinde Darülfünun'u Şahane adı ile yeniden açılmış ve ulumu Tabiiye Şubesi'ne Halil Ethem Bey, İlmî Tabakatül Arz ve Maadin Müderrisi olarak tayin edilmiştir. Halil Ethem Bey'in hocalığı 1909'da Şehir Eminliği'ne tayin oluncaya kadar devam etmiştir. Türkiye'nin Bilim Tarihi'nde Arkeoloji ve Müzecilikte büyük bir isim yapmış olan Halil Ethem Bey'in jeoloji eğitiminde de hizmetleri olmuştur. Halil Bey Viyana Politeknik'de Kimya ve Maden Mühendisliği eğitimi görmüş ve Avrupa'dan dönüşünde (1876) Mektebi Mülkiye'de ve Darüşşafaka'da Kimya, İlmî Tabakatül Arz ve Maadin derslerini vermiş ve sonradan Darülfünun'a nakletmiştir. Bu sırada Viyana'daki hocaları Hochstatter ve Franz Toula'nın derslerini göz önünde tutarak ve onların okutma tarzlarına

Cemal Sait BARK

uygun olarak İlmî Maadin ve Tabakatül Arz isimli bir kitap yayınlamıştır (1891). İfadesi sade, şekil ve resimleri güzel olan bu kitapta ülkemize ait örnekler ve bilgiler aktarılmıştır. Halil Ethem Bey Hochstatter'in Avrupa Türkiye'sinin Jeolojisi ve Franz Toula'nın Kocaeli jeolojisi ve maden potansiyeli üzerine yaptıkları araştırmalarda kısmen birlikte çalışmışlardır. Toula Kocaeli'nde Triyas devrine ait toplayıp tanımladığı bazı fosil türlerini, Halil Ethem Bey'in adına istinaden adlandırmıştır; (Terebratula Ethemi, Rhyconella Ethemi, Acrodiceras Halili... vs. gibi) Bu fosil koleksiyonu halen Viyana Tabiat Tarihi Müzesi'nde bulunmaktadır.

İlk Maden Mühendisi Sadrazam İbrahim Ethem Paşa'nın torununun çocuğu Cemal Sait BARK (Osman Hamdi Beyin kızı Fatma Hanım'dan doğma)

büyük dedesi gibi Maden Mühendisi oldu. Büyük dedesi gibi Fransa'da öğrenim gören Cemal Sait BARK ülkemizdeki birçok maden kuruluşlarında görev almış ve mesleğini bir fiil icra etmiştir. 1954 yılında kurulan TMMOB Maden Mühendisleri Odası'nın kurucu üyeleri arasında da yer alan BARK aynı yıl 379 sicil no ile odamıza üye olmuş ve ölümüne kadar aktif üyeliğini devam ettirmiştir.

Görüldüğü gibi ülkemizin yetiştirdiği ilk Maden Mühendisi Sadrazam İbrahim Ethem Paşa'nın ardılları da kendisi gibi maden, jeoloji, arkeoloji ve güzel sanatlarla uğraşmış bir ailedir. Türkiye'de ata-baba mesleğini devam ettirmek özellikle madencilikte yaygın bir durum. Büyük madencilik kentlerimizde ve özellikle Zonguldak'ta bütün çocukları, damatları ve gelinleri dahi madenci olan aileler var. Eğer madencilik yoğun kentlerde yaşıyorsanız bu bir virüs gibi bulaşıyor olsa gerek.

Benim dedem bütün ömrü boyunca define peşinde koşmuş. Amcamda öyle. Babam maden emekçisi idi, halende öyle. Ben Maden Mühendisi oldum. 16 yıllık meslek hayatım boyunca bu meslekte ne var ben hala anlayamadım. Benim iki çocuğum var. Onlar!... Vallahi ben ne desem yalan olur, kısmetse olur.

Benimkiler